

وضوی اهل بیت

کلیدواژه: وضو، اهل بیت.

پرسش: با ذکر منبع توضیح دهید که وضوی اهل بیت (علیه‌السلام) چگونه بوده است؟

فهرست مندرجات

- ۱ - موضع‌گیری امام علی درباره وضوی پیامبر
- ۱.۱ - روایت احمد بن حنبل
- ۱.۲ - گزارش شیخ مفید
- ۱.۳ - گزارش شیخ طوسی
- ۲ - تبیین امام علی از وضوی پیامبر
- ۳ - طریق احتیاط
- ۴ - اشکال و پاسخ
- ۵ - زیر نویس
- ۶ - پانویس
- ۷ - منبع

موضع‌گیری امام علی درباره وضوی پیامبر

روایت‌های متفاوتی از موضع‌گیری امام علی (علیه‌السلام) درباره اختلاف پدید آمده در وضو نقل شده است. یکی دو روایت، نشان دهنده وضوی سه تایی است.

← روایت احمد بن حنبل

احمد در مسندش به نقل از **عبد خیر** آورده است:

علی گفت: «آیا وضوی پیامبر خدا را نشانمان بدهم؟» و آن‌گاه، وضویی سه تایی گرفت.^[۱] و در نسخه‌ای از **کتاب الغارات ثقفی** نیز چنین آمده که امام علی (علیه‌السلام) به **محمد بن ابی‌بکر**، حاکم مصر، نامه‌ای نگاشته و در آن، وضویی شبیه وضوی عثمان را به پیامبر خدا نسبت داده است.^[۲]

← گزارش شیخ مفید

اما گزارش‌های عکس آن نیز موجود است. برای نمونه، **شیخ مفید**، روایتی از ثقفی، مؤلف الغارات، نقل کرده که وضوی روایت دوم را از امام علی (علیه‌السلام) نقل می‌کند که امام (علیه‌السلام) آن را به **پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم)** نسبت داده است.^[۳]

← گزارش شیخ طوسی

این گزارش در الامالی **شیخ طوسی** نیز تأیید شده است و گونه‌ای اختلاف را در نسخه‌های الغارات نشان می‌دهد. افزون بر این، نقل‌های متعددی، مقابله کلی امام علی (علیه‌السلام) را با **بدعت** و **إحداث** در وضو، گزارش می‌کنند که یکی از آنها را می‌آوریم. جالب توجه است که راوی این روایت متعارض نیز عبد خیر است که می‌گوید:

علی (علیه‌السلام) را دیدم که آبی خواست تا با آن وضو بگیرد. پس با آن، مسح کنشید و بر پشت پاهایش هم مسح کشید. آن‌گاه فرمود: «این وضو برای کسی است که حدّی از او سر زده است. اگر نمی‌دیدم که پیامبر خدا بر پشت پاهایش مسح می‌کشد، نظرم این بود که زیر پاها برای مسح، شایسته‌ترند». آن‌گاه، زیادی آب وضویش را در حالی که ایستاده بود، آشامید و سپس فرمود: «کجا ایند کسانی که گمان می‌کنند شایسته نیست کسی آب را ایستاده بیاشامد؟». ^[۴]

تبیین امام علی از وضوی پیامبر

تدوین سنت نبوی و از جمله وضو به وسیله برخی یاران امام علی (علیه‌السلام) را نیز می‌توان به گونه‌ای تبیین امام علی (علیه‌السلام) از وضوی پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) دانست.^[۵]

این‌ها همه بدون توجه به مدرک اساسی ما در کتاب بزرگ و معتبر **الکافی** است. **کلینی**، با سند متصل خویش به **امام باقر (علیه‌السلام)** (فرزند بزرگ و راست‌گوی امام علی (علیه‌السلام))، وضوی ایشان را نقل کرده و آن را همان وضوی پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) دانسته است.^[۶]

گزارش دیگر، وضوی امام علی (علیه‌السلام) را یک بار یک بار (مرّة مرّة) می‌داند^[۷] که در نقطه مقابل پافشاری **عثمان** بر وضوی سه تایی است و نشان از موضع‌گیری عملی امام علی (علیه‌السلام) دارد.

گفتنی است اهل‌بیت پیامبر خدا، در جهت ادای رسالت خود و ارائه گنجینه علمی به یادگار نهاده شده از پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) در نزد ایشان، وضوی پیامبر خدا را گزارش کرده و آن را به صورت عملی به بسیاری از یاران خود، ارائه نموده‌اند.^[۸]^[۹] این گزارش‌ها هیچ اختلاف و تعارض درونی‌ای با هم ندارند و با روایت دوم وضو، یعنی وضوی بسیاری از **اصحاب**، هماهنگ است و با **آیه وضو** نیز کاملاً همسو و موافق است.^(۱)

طریق احتیاط

در پایان می‌گوییم که گذشته از آگاهی بیشتر اهل بیت (علیهم‌السلام) نسبت به وضوی پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله)، طریق احتیاط، اخذ قول اهل بیت (علیهم‌السلام) است؛ زیرا هیچ یک از صحابیان، راویان و فقیهان، وضوی «مَرَّةً مَرَّةً؛ یک بار یک بار» [۱۰۰] [۱۱۱] را نادرست نمی‌شمرند و به فحوای روایت منقول از عثمان و منسوب به پیامبر (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) که می‌گوید: «فمن زاد علی هذا او نقص فقد اساء و ظلم؛ [۱۲۳] [۱۳۳] [۱۴۴] هر کس بر آن، چیزی بی‌فزاید یا کم کند، بد کرده و ستم نموده است» نیز فتوا نداده‌اند؛ بلکه شستن بیش از یک بار را افضل می‌دانند. از سوی دیگر، روایات نقل شده از اهل بیت (علیهم‌السلام)، بیش از دو بار شستن، موجب باطل شدن وضو دانسته شده و آمده است:

«مَنْ رَاذَ عَلٰی مَرَّتَيْنِ لَمْ يُؤَخَّرْ؛ [۱۱۵] هر کس بیش از دو بار بشوید، مأجور نیست. از این‌رو، شستن یک بار یا دو بار در وضو، مورد اتفاق همه بجز شخص عثمان است. این اتفاق، در برخی جزئیات دیگر وضو، یعنی مسح مقداری از سر یا تمام سر، شستن «مَرَافِق» در «غَسَلِ يَدَيْنِ» و جهت شستن از پایین به بالا یا به عکس نیز صادق است، هر چند در برخی دیگر، مانند غَسَلِ یا مسح «رِجْلَيْنِ» و مفهوم «كَعْب» در رِجْلَيْنِ، جریان نمی‌یابد.

اشکال و پاسخ

اگر گفته شود که غایت آیه وضو و هدف از طهارت، پاکیزگی است و از این‌رو، هر چه تعداد غسل‌ها و مسح‌ها بیشتر باشد، مناسب‌تر است، در پاسخ می‌گوییم که وضو، عبادت است و از افعال توفیقی است و مصالح دیگر (مانند: سهولت، مقدور بودن برای عموم و صرفه‌جویی) را نیز باید در آن، لحاظ کرد. از این‌رو، می‌توان با اشاره به احادیث «إِنَّ اللَّهَ يَحِبُّ أَنْ تَوْتِيَ رُخَصَهُ؛ [۱۶۴] [۱۷۷] [۱۸۸] [۱۹۹] خداوند، دوست دارد که مجازهایش هم انجام شوند»، تعدد در وضو را گونه‌ای سخت‌گیری در دین و مطابق با اعتقاد کسانی دانست که **تمتع در حج**، کاستن از نماز در سفر و **برداشتن حکم روزه از مسافر** را نمی‌توانستند بپذیرند. (۲)

زیر نویس

(۱) تردیدی نیست که آیه وضو، عمل **واجب** برای سر را مسح می‌داند؛ اما برخی مفسران و محدثان، بنا به دو قرائت نصب یا جرّ «ارجلکم»، عمل واجب برای پا را قابل استخراج از آیه ندانسته‌اند و از این‌رو، هر دو نظر، یعنی مسح یا غسل پا را موافق یکی از دو قرائت آیه دانسته‌اند. اما ما معتقدیم که مسح رِجْلَيْنِ، توافق بیشتری با آیه دارد؛ زیرا بنا به قرائت جرّ «ارجلکم»، بدون تردید، و در قرائت نصب، طبق یکی از دو احتمال آن (که به هیچ روی ضعیف هم نیست)، پاها را نیز باید مسح کرد؛ زیرا «ارجلکم» به خاطر حذف خافض آن (یعنی «باء») است که به دلیل آمدن خافض در واژه قبل (برؤوسکم) و عطف قوی و بدون فاصله بر آن، محلاً مجرور و لفظاً منصوب شده است. وجه قوت این احتمال نسبت به نصب و «مفعول به» بودن برای «فَاعْسَلُوا»، آن است که فاصله میان **فعل** و **مفعول** به این‌اندازه طولانی در غیر شعر و ضرورت، فصیح و بلکه صحیح نیست و بر فرض صحّت، فاصله‌انداختن با یک جمله کامل مستقل «وامسحوا برؤوسکم» میان فعل و فاعل، آن هم در جایی که به التباس و اجمال می‌کشد، از شأن بلیغ‌ترین کتاب هستی بعید است. [۲۰]

(۲) برخی اِسْبَاغ (گسترش و تکمیل) وضو و نیز **احسان** (نیک‌گزاردن و دقت) در آن را به معنای تعدد گرفته‌اند؛ اما شاهدهی بر آن ارائه نکرده‌اند؛ بلکه می‌توان با یک بار شستن و حدّ اکثر دو بار شستن، وضویی کامل و نیک گرفت.

پانویس

- ↑ شبیبانی، احمد بن حنبل، مسند احمد، ج ۱، ص ۱۲۴.
- ↑ تقفی کوفی، ابراهیم بن مجد، الغارات، ج ۱ ص ۲۴۴.
- ↑ مفید، مجد بن مجد، الامالی، ص ۲۷۶.
- ↑ شبیبانی، احمد بن حنبل، مسند احمد ج ۱، ص ۱۱۶.
- ↑ نجاشی، احمد بن علی، رجال النجاشی، ص ۶، ش ۲.
- ↑ کلینی، مجد بن یعقوب، الکافی، ج ۳، ص ۲۵، ج ۴.
- ↑ کلینی، مجد بن یعقوب، الکافی، ج ۲، ص ۲۷، ج ۹.
- ↑ کلینی، مجد بن یعقوب، الکافی، ج ۲، ص ۲۲-۲۴.
- ↑ طوسی، مجد بن حسن، تهذیب الاحکام، ج ۱، ص ۵۲.
- ↑ کلینی، مجد بن یعقوب، الکافی، ج ۲، ص ۲۴، ج ۶.
- ↑ کلینی، مجد بن یعقوب، الکافی، ج ۲، ص ۲۷، ج ۹.
- ↑ ابوبکر بیهقی، احمد بن حسین بن علی، السنن الکبری، ج ۱، ص ۱۲۷.
- ↑ ابوداود سجستانی، سلیمان بن الأشعث، سنن ابی‌داود، ج ۱، ص ۲۳، ج ۱۳۵.
- ↑ ابن‌ماجه قزوینی، مجد بن یزید، سنن ابن‌ماجه، ج ۱، ص ۱۴۶، ج ۴۲۲.
- ↑ کلینی، مجد بن یعقوب، الکافی، ج ۲، ص ۲۴، ج ۹.
- ↑ ابوبکر بیهقی، احمد بن حسین بن علی، السنن الکبری، ج ۲، ص ۲۰۰.
- ↑ سرخسی، شمس‌الدین، المبسوط، ج ۲، ص ۱۳۷.
- ↑ نووی، یحیی بن شرف، المجموع، ج ۶، ص ۲۶۴.
- ↑ ابن‌حجرالعسقلانی، تلخیص الحبر، ج ۴، ص ۴۷۴.
- ↑ ر.ک: طباطبایی، مجد حسین، المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۵، ص ۲۳۱-۲۳۴.

منبع

حدیث‌نت، برگرفته از مقاله «وضوی اهل‌بیت» تاریخ بازیابی ۱۳۹۷/۸/۲۱.

رده‌های این صفحه : **اهل بیت** | **وضو**